

Forsknings- oppsummering

Evnerike elever og elever med stort læringspotensial

Kunnskapssenter for utdanning presenterer her en forskningsoppsummering om evnerike elever og elever med stort læringspotensial. Formålet med rapporten er å besvare følgende reviewspørsmål:

Hva kjennetegner gode pedagogiske tiltak for evnerike elever og elever med stort læringspotensial?

Hvilken type studier er inkludert?

De ni reviewartiklene som ble valgt ut etter systematiske søk og grundige kvalitets- og relevansprosesser dekker flere sentrale tema i forskningen om evnerike elever og elever med stort læringspotensial. De har både samlet forskning om hvordan skoler kan identifisere elever med evner ut over det vanlige, hva som er kjennetegn ved denne (heterogene) elevgruppen og hva forskning viser kan være gode undervisningsopplegg for elever som er evnerike og/eller har stort læringspotensial. Blant de ni reviewartiklene er det identifisert tre kjerneartikler av god kvalitet som syntetiseres og brukes til å strukturere presentasjonen av tema. Syntetisering av forskning bidrar til å klargjøre problemstillinger og utvide perspektivet på det som undersøkes. Slik blir det gradvis klarere hvordan man kan besvare forskningsspørsmålet. De seks andre reviewene supplerer, nyanserer og forsterker funn i kjerneartiklene.

Hva viser studiene?

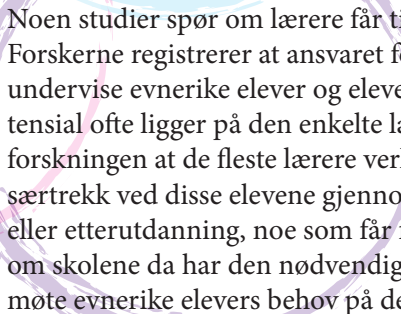
Oppsummeringen viser at det er en lang tradisjon – ikke bare i Norge, men i de fleste land som er omtalt i reviewartiklene – for å forstå inkluderende utdanning som samfunnets særlige ansvar for å ta vare på de svake. Argumenter om at det også er nødvendig å sette inn tiltak for evnerike elever og elever med stort læringspotensial har blitt betraktet som elitisme og til dels oppfattet som en undergraving av likhetsprinsippet.

Bilde: Hege Svørtevik Oen

Holdningen har vært at de ressurssterke klarer seg selv. Dette rapporteres fra så forskjellige land som Finland, Australia, Tyskland, Østerrike og Sveits. Forskningen som er gjennomgått preges av denne polariseringen. Det finnes svært mye litteratur om evnerike elever og elever med stort læringspotensial, men kvaliteten på det som publiseres er variabel. Mye av forskningen er normativ med et uklart kunnskapsgrunnlag. Tilgangen på informative empiriske studier er relativt beskjeden, men det finnes gode beskrivelser av tiltak i enkelte land og vurderinger av kvaliteten på tilbudene.

Den forskningen som er gjennomgått gir ikke grunnlag for kategoriske anbefalinger om hva lærere skal gjøre, men påpeker problemer og viser forutsetninger for og kjennetegn ved god pedagogisk praksis for elever med evner og talent ut over det vanlige. I alle spørsmål om tilpasset opplæring er det skolens samlede kompetanse og lærernes profesjonelle skjønn som avgjør kvaliteten på det tilbudet elevene får.

Noen studier spør om lærere får tilstrekkelig lederstøtte. Forskerne registrerer at ansvaret for å identifisere og undervise evnerike elever og elever med stort læringspotensial ofte ligger på den enkelte lærer. Samtidig viser forskningen at de fleste lærere verken får kunnskap om særtrekk ved disse elevene gjennom lærerutdanning eller etterutdanning, noe som får forskerne til å spørre om skolene da har den nødvendige kompetansen til å møte evnerike elevers behov på deres premisser. Studier påpeker også at skoler kan være problemorienterte. En måte å endre problemfokus er at man i stedet snakker om elevenes behov. For eksempel har elever som er evnerike og har stort læringspotensial behov for å bli "sett" og forstått på sine egne premisser, men de må likevel slippe eksponering og unødig oppmerksomhet som kan føre til at medelever oppfatter dem som annerledes. Å vende oppmerksomheten fra problemer til behov er en kulturendring som forutsetter lederinitiativ og som må hvile på kunnskap fra forskning, innspill fra elever og foreldre samt godt profesjonelt skjønn.

I likhet med alle mennesker er også evnerike elever og elever med stort læringspotensial sosiale. Flere forskere mener at svake eller dårlige relasjoner til lærere kan forklare frafall blant evnerike elever. De trenger at lærere aksepterer og forstår dem. Det er også indikasjoner i forskningen på at de lærer best i gruppe. Hva som er en optimal gruppesammensetning kan imidlertid ikke forskningen gi et entydig svar på.

Noen forskere mener at evnerike elever yter best når de er sammen med "likesinnede", men det er vanskelig å vite hva de konkret legger i dette. Også her er det nødvendig med kunnskap, lokale vurderinger og profesjonelt skjønn.

Evnerike elever og elever med stort læringspotensial utfordrer skolens undervisningspraksis. Forskningen er samstemt i at disse elevene trenger et pedagogisk godt gjennomtenkt undervisningsopplegg med progresjon og stadig nye innfallsvinkler på fagstoffet.

Improviseringer og repetisjoner nevnes som særlig uheldig for evnerike elever, som har lett for å kjede seg og kan komme til å "melde seg ut" hvis undervisningen oppleves som triviell. Elevene trenger hele tiden nye utfordringer, og mer av det samme er ikke en god måte å bli utfordret på.

Forskningsoppsummeringen gir eksempler på tiltak som er prøvd ut i flere forskjellige land, både innenfor og utenfor skolen, og vurderinger av hvor godt disse tiltakene har fungert etter sine intensjoner. Den presenterer også forutsetninger som må være til stede for at skolene skal lykkes med å gi evnerike elever og elever med stort læringspotensial et godt opplæringstilbud. Særlig viktig er konsistens og samarbeid mellom nivåene og tydelig ansvars plassering på de forskjellige nivåene.

Hva er formålet med forskningsoppsummeringen?

Formålet med forskningsoppsummeringen er å vise hva som kjennetegner gode pedagogiske tiltak for evnerike elever og elever med stort læringspotensial. Forskningsoppsummeringen er del av kunnskapsgrunnlaget til Jøsendalutvalget.

Hva slags datamateriale bygger forskningsoppsummeringen på?

Forskningsoppsummeringen bygger på ni litteraturgjennomganger (reviews), publisert i perioden 2010-2015. Reviewartiklene er identifisert gjennom systematiske søk.

Hva gjør Kunnskapssenter for utdanning?

Kunnskapssenter for utdanning arbeider etter høye internasjonale standarder med å samle, produsere og kommunisere robust kunnskap fra forskning for politikkutforming og utdanningspraksis.

Hvem har skrevet denne forskningsoppsummering?

Kristin Børte, Sølvi Lillejord og Lotta Johansson, fra Kunnskapssenter for Utdanning.

Bilde: Shutterstock

